

22 maart 2016 heeft onze samenleving grondig veranderd. De aanslagen hebben onnoemelijk veel leed bezorgd aan de familie en vrienden van de overledenen, evenals aan alle slachtoffers en hun entourage. We werden bruusk geconfronteerd met terreur.

In nauwe samenspraak met het federaal parket, de onderzoeksrechters en de politiediensten hebben we bij het NICC onmiddellijk de coördinatie van het forensisch onderzoek op ons genomen. Al onze medewerkers - zowel de gerechtelijke experts en de technische laboranten als de administratieve ondersteuning - waren onmiddellijk bereid om een versnelling hoger te schakelen en om samen te zorgen voor ultrakorte analysetermijnen, deskundige toelichting en accuraat advies. Het was voor ons een prioriteit om mee te werken aan het vlotte verloop van de gerechtelijke onderzoeken, over de grenzen van diensten en instituten heen. Het was onze manier om de intrieste gebeurtenissen toch ietwat draaglijker te maken...

Ook via dit NICC-magazine willen we cruciale wetenschappelijke informatie, die vroeg of laat kan bijdragen tot het oplossen van onderzoeken, met u delen. Vandaar dat we in dit nummer onder andere stilstaan bij nieuwe opleidingen en reflecteren over een nieuwe justitie.

Veel leesplezier

Jan DE KINDER

Directeur-generaal NICC

**OPLEIDING BLOEDPATROONANALYSE
RIJDEN ONDER INVLOED VAN DRUGS
EEN NIEUWE DROOM VOOR JUSTITIE
KRUITSPORENONDERZOEK
FORENSISCH ADVIES STEEKT
DE GRENS OVER**

OPLEIDING BLOEDPATOONANALYSE VERRIJKT NICC-EXPERTISE

Beter, goedkoper en sneller DNA-onderzoek bij bloedsporen

Organisatoren en deelnemers NICC & DJT

Sinds oktober 2015 hebben de DNA-experts en de forensische adviseurs van het NICC ook de basistechnieken van bloedpatroonanalyse onder de knie. Ze volgden hiertoe een unieke opleiding, die voor het eerst in België georganiseerd werd in een samenwerking tussen de federale gerechtelijke politie (DJT) en het NICC. “De opleiding betekent een absolute meerwaarde voor de expertise van het NICC”, zo legt DNA-expert Roselien Crab uit. “DNA-onderzoek bij bloedsporen verloopt voortaan efficiënter, sneller en goedkoper.”

Bloedpatroonanalyse – een verantwoordelijkheid van de politie - is ‘de wetenschap die zich bezighoudt met de studie van de vorm, afmeting, kleur, lokalisatie, distributie en onderlinge relatie van bloedsporen’. Anders gezegd: een forensische

expertise waarbij onderzoekers aan de hand van bloedpatronen meer proberen te weten te komen over wat er zich op een plaats delict heeft afgespeeld. DNA-expert Roselien Crab kwam voor het eerst in aanraking met bloedpatroonanalyse in

het kader van multidisciplinaire dossiers waarbij er sprake was van een erg bebloede scène, en waarbij er vermoedens waren dat niet alleen het slachtoffer bloed verloren had, maar dat ook de dader zich verwond had tijdens de feiten en mogelijk gebloed had. “Dat soort situaties treedt typisch op bij bijvoorbeeld steekincidenten met een mes of afgebroken fles: een dader verwondt zich dan soms zelfs aan het wapen dat hij gebruikt. In de dossiers waarvan sprake, stelde ik me de vraag hoe we uit alle bloedsporen op de plaats delict een selectie konden maken van de meest nuttige voor DNA-onderzoek. Bij welke stalen was de kans het grootst dat we de dader zouden kunnen identificeren? Dankzij onze dienst

forensisch advies, die alle multidisciplinaire dossiers coördineert voor het NICC, kwam ik in contact met Guido De Dier, bloedpatroonkundige bij de federale gerechtelijke politie (DJT).”

Toegevoegde waarde voor DNA-onderzoek

Die eerste kennismaking met bloedpatroonanalyse was voor Roselien een ware openbaring: het bleek te gaan om een erg krachtige methode en er was een grote synergie tussen de expertises van de beide teams. “Onze samenwerking had dan ook een enorme toegevoegde waarde. Niet veel later konden we bij verschillende dossiers met tientallen te onderzoeken bloedstalen een selectie maken van slechts enkele bloedstalen, die ons in staat stelden om een DNA-profiel te identificeren dat

niét dat van het slachtoffer was en dat dus wees in de richting van de dader. Al snel werd duidelijk dat bloedpatroonanalyse ons ook in andere dossiers zou kunnen helpen: als DNA-experts moeten we regelmatig overtuigingsstukken met bloedsporen onderzoeken. Zo ontstond het idee om de DNA-experts van het NICC een basiskennis over bloedpatroonanalyse bij te brengen. Het leek ons een win-winsituatie voor beide partijen: het zou onze experts helpen om hun expertise nog beter uit te voeren, en de experts bloedpatroonanalyse zouden dankzij onze feedback na de DNA-analyse niet alleen

een volledig rapport kunnen opstellen, maar ook hun expertise op hun beurt kunnen vervolledigen.”

Maria Middelaers wordt crime scene

Na maanden voorbereiden namen in oktober 2015 zeven DNA-experts, drie forensische adviseurs van het NICC en twee medewerkers van de federale gerechtelijke politie deel aan de gloednieuwe, vijfdaagse opleiding. “Het was de eerste keer dat een dergelijke gerenommeerde opleiding in België georganiseerd werd. De inhoud van de opleiding werd volledig uitgewerkt door Guido De Dier, en ikzelf heb

ook één module georganiseerd over DNA-onderzoek. Omdat we de theorie ook koppelden aan de praktijk, bracht de opleiding organisatorisch heel wat met zich mee. Gelukkig konden we terecht in de NICC-lokalen, via het Rode Kruis kregen we menselijk bloed voor wetenschappelijke doeleinden aangereikt, en ons labo ballistiek stelde de schietstand ter beschikking voor de opleiding. De wanden en vloeren werden volledig afgeplakt met plastic, want elke dag zouden we er aan de slag gaan met bloedstalen.”

Zo lieten de deelnemers vanop verschillende hoogtes en vanaf verschillende dragers bloeddruppels vallen op een blad papier. Afhankelijk van de hoogte en de drager verscheen er telkens een ander bloedpatroon. Extra aandacht werd besteed aan bloedspatten op textiel, omdat die in de praktijk vaak voorkomen. “Via de touwtjestechniek leerden we bovendien om de oorsprong van impactspatten te bepalen. Impactspatten ontstaan wanneer iemand bijvoorbeeld met een hamer het hoofd ingeslagen is. Het kan in bepaalde dossiers belangrijk zijn om na te gaan of het slachtoffer in dat geval al weerloos op de grond lag, of misschien rechtstond of zat. Er worden dan touwtjes getrokken vanuit enkele spatten op de muur, en na een tijd wordt zo duidelijk in welke zone de impact zich heeft voorgedaan. Maar dit kan ook softwarematig onderzocht worden: HemoSpat stelde ons voor de opleiding gratis hun software ter beschikking, die aan de hand van foto's van de bloedspatten ook tot het punt van oorsprong komt.”

Door contact tussen een met vloeibaar bloed besmeurd object en een ander object ontstaan afdrukpatronen. Zo werden er veegpatronen gemaakt met bebloede kledij.

In het oude, leegstaande ziekenhuis Maria Middelaars in Gent konden de deelnemers bovendien gedurende één dag crime scenes simuleren, allerlei mogelijke patronen creëren en alles wat ze in theorie besproken hadden, ook proberen te visualiseren.

Betere DNA-experts

“Het waren intense dagen, maar ontzettend leerrijk”, zegt Roselien. “Door de wisselwerking met de collega’s van de politie zijn we alertere en betere DNA-experten geworden. We hebben nu nog meer expertise in huis om het beste resultaat te bereiken bij bebloede overtuigingsstukken.” Op de vraag of er nog een verdere opleiding volgt, antwoordt ze ontkennend. “Het is niet onze bedoeling om bloedpatroonexperten te worden. We zijn en blijven DNA-experten. Maar de opleiding betekent een echte

meerwaarde voor onze expertise. We beschikken nu over de kennis om zelf in te schatten wanneer we best een bloedpatroonexpert inschakelen. Ik merk bij mezelf dat ik overtuigingsstukken nu anders benader.

Bij een bloedspoor op kledij zal ik bijvoorbeeld onder de microscoop bekijken of het gaat om een projectie of een transfer van bloed. Dat deed ik voor de opleiding niet, omdat ik niet over de juiste kennis beschikte. We kunnen vandaag dus betere inschattingen maken wanneer we bebloede overtuigingsstukken onderzoeken. Dat zorgt ervoor dat we niet alleen kosten, maar ook tijd kunnen besparen en overbodige analyses vermijden. Ons doel is dus bereikt.”

Op proefondervindelijke wijze werd bestudeerd hoe verschillende snelheden van een impact in een bloedpoel zich vertalen in een verschillende distributie van bloedspatten. Hierbij werden bijvoorbeeld hamers, vliegenmeppers en schoenen gebruikt.

Aan de hand van de touwtjesmethode analyseerde elke groep een impactspattenpatroon om zo de zone van oorsprong te bepalen.

RIJDEN ONDER INVLOED VAN DRUGS: pleidooi voor onderzoek naar de concentratie van de ingenomen stof

Als het op drugs aankomt, hanteert de Belgische wetgever een zerotolerancebeleid. Niet in het minst in het verkeer. Het Belgische beleid wat betreft rijden onder invloed van drugs is dan ook niet gericht op de vraag hoeveel iemand van een bepaalde stof gebruikt heeft, maar wel op de vraag of een autobestuurder recent gebruikt heeft of niet. Volstaat het dan om de aan- of afwezigheid van een drug in biologische vloeistoffen te bepalen om de prevalentie van rijden onder invloed van drugs te bestuderen of een inschatting van het ongevalrisico te maken? Toch niet, zegt Trudy Van der Linden, die in haar doctoraatsstudie aantoonde dat kwantitatieve bepalingen van drugconcentraties wel degelijk toegevoegde waarde hebben.

“De wetgever in België wil weten of mensen die een ongeval veroorzaken een drug genomen hebben of niet, maar houdt geen rekening met de hoeveelheid stof die iemand ingenomen heeft. In de praktijk maakt die hoeveelheid echter wel een groot verschil uit: naarmate iemand meer onder invloed is, neemt immers de kans op een ernstig ongeval toe. Mijn doctoraatsstudie is dan ook vooral een pleidooi voor kwantitatieve analyses die de concentratie van een stof in het bloed of speeksel van een persoon in kaart brengen”, licht Trudy toe. In haar studie spitst ze zich toe op vier vragen.

Is er een verschil in het aantal positief bevonden bestuurders als we kwantitatieve resultaten van gepaarde bloed- en speekselstalen vergelijken?

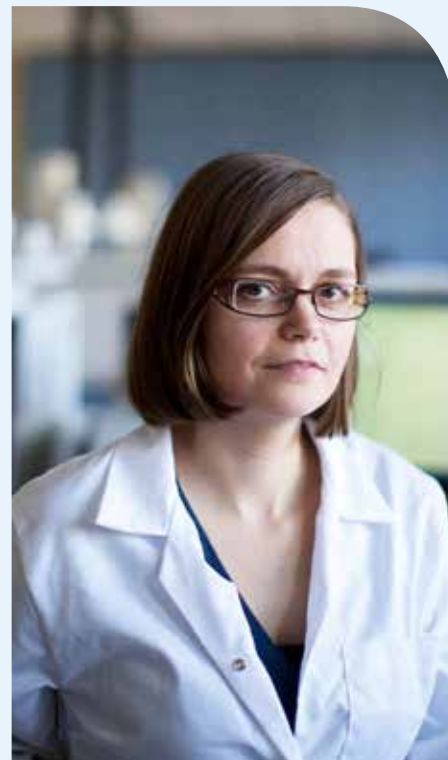
In een studie waarin bestuurders at random geselecteerd werden, toonde kwantitatieve analyse aan dat 2.6 keer meer bestuurders positief waren bij confirmatieanalyse in speeksel dan in bloed. Vooral voor cannabis (THC) was het verschil groot: 40 mensen testten positief bij de speekseltest, slechts 12 in de bloedtest. “Dat komt doordat de cut-offs (grenswaarden) voor speeksel en bloed min of

meer gelijk zijn, terwijl de aangetroffen concentraties in speeksel vaak hoger zijn dan in bloed. Iemand kan van een stof bv. 200 nanogram/ml in het speeksel hebben, en slechts 20 nanogram/ml in het bloed, terwijl de cut-off zowel in bloed als in speeksel 25 nanogram/ml is. Baseren we ons op bloed, dan is de geteste persoon net niet positief, baseren we ons op speeksel, dan is hij of zij héél positief.” Deze studie verschilt met de Belgische aanpak waar een bloed- of speekselstaal pas genomen wordt na een preselectie (een checklist en een screeningtest op speeksel).

Vroeger gebeurde de eerste screening in urine, nu via het speeksel. Welke invloed heeft dat op het aantal vals positieve screeningresultaten?

De onderzoekers vergeleken twee datasets van elk ongeveer 4.000 positieve screenings. Sinds de invoering van de speekseltest werden er minder vals positieve screenings waargenomen (slechts 8% in plaats van 17%). Vooral voor cannabis daalt het aantal vals positieve screeningresultaten aanzienlijk, van 25% naar 9%. Dat heeft ermee te maken dat er ten tijde van de urinescreening gezocht werd

naar het afbraakproduct van cannabis, dat vrij lang opgespoord kan worden in urine, maar niet altijd verwijst naar recent gebruik. “Een confirmatietest via het bloed toonde na de screening vaak aan dat het ging om ouder gebruik, waardoor de persoon in kwestie niet meer onder invloed was tijdens het rijden. Doordat de speekseltest op zoek gaat naar de actieve component van cannabis, is hij beter geschikt om recent gebruik aan te tonen en correleert de screening veel beter met de bloedtest die later ter confirmatie wordt afgenomen.”

Trudy Van der Linden, deskundige drugs NICC

Wat leert ons de vergelijking tussen drugconcentraties aangetroffen bij willekeurige controles enerzijds, en concentraties bij gekwetste autobestuurders anderzijds? Hebben gekwetste bestuurders een hogere concentratie?

De concentratie alcohol in het bloed van gekwetste bestuurders lag duidelijk hoger dan bij de rijdende bevolking die willekeurig gecontroleerd werd. Voor cocaïne werden er echter hogere concentraties aangetroffen bij gewone bestuurders dan bij gekwetste bestuurders. "Dit kan komen doordat bij een willekeurige controle zowel de speeksel screening als het bloedstaal ter confirmatie afgenomen wordt op het moment van de controle. Bij een ongeval is dat niet het geval: het bloedstaal wordt dan pas afgenomen op de spoedafdeling, soms tot drie uur na de feiten. De concentratie van THC en cocaïne in het bloed daalt enorm snel. Het kan dus zijn dat iemand op het moment van het ongeval een hoge concentratie in het bloed had, die drie uur later echter niet meer te detecteren is. Daarom hebben we ook gezocht naar benzoyllecgonine, een afbraakproduct van cocaïne, en dat vonden we wél in hogere concentraties bij gekwetsten. De betrokken personen hadden op het moment van het ongeval dus wellicht een hogere concentratie cocaïne dan wat we na die drie uur te zien kregen."

Hoe eerlijk zijn mensen over hun eventuele druggebruik? Vertellen ze in een zelfrapportage altijd de waarheid?

Zelfrapportage is de meest gebruikte methode voor de prevalentie meting van het gebruik van cannabis. De onderzoekers vonden echter drie keer meer THC in het speeksel van de onderzochte personen dan ze zelf hadden aangegeven in de voorafgaande

vragenlijst. Dat geeft aan dat mensen niet altijd durven toegeven dat ze recent gebruikt hebben. Zeggen dat ze een week geleden of meer dan 24 uur geleden iets gebruikt hebben, blijkt sociaal beter aanvaard. "Het invullen van de vragenlijsten gebeurde volledig anoniem en stond los van de politiecontrole, maar mogelijk voelden sommige ondervraagden zich toch geremd door de nabijheid van de politie of uit angst voor

gevolgen. De conclusie is echter duidelijk", aldus Trudy, "zelfrapportage alleen is niet voldoende om conclusies te trekken. We hebben kwantitatieve resultaten nodig van bloed- of speekseltesten."

Interesse in het volledige onderzoeksrapport? U vindt het op <https://nicc.fgov.be/publicaties-criminalistiek>

Insights resulting from quantitative bioanalysis in studies of drugs and driving

Thesis submitted to obtain the degree of Doctor in Health Sciences

Gertrude Van der Linden
2015

EEN NIEUWE DROOM VOOR JUSTITIE

Waarom straffen? Zijn we in staat om opgelegde straffen uit te voeren? Welke straffen willen we in 2020? En wat is de betekenis, het doel en de uitvoering ervan?

Op 3 maart organiseerde de Federale Overheidsdienst Justitie in samenwerking met het NICC een grote reflectiedag over dit thema. Verschillende gastsprekers deden hun visie uit de doeken over 'straffen' en de uitvoering ervan, en hielden ze tegen het licht van de actualiteit en de toekomst (2020). Christophe Mincke, operationeel directeur Criminologie bij het NICC en hoogleraar aan de Universit  Saint-Louis – Bruxelles presenteerde op het einde van de dag zijn conclusies.

Een studiedag kan interessant genoemd worden als hij antwoord geeft op onze vragen, maar is dat des te meer als hij ons ook nog huiswaarts stuurt met een schat aan nieuwe vragen.

Crisis bij justitie

E n ding kwam duidelijk naar voren tijdens de presentaties: onze justitie maakt een crisis door. Een diepe crisis. Hopeloos hoeft de situatie echter niet te zijn. Uit heel wat betogen, waaronder dat van Sonja Snacken, blijkt dat ons justitiesysteem geen fataliteit is. Niet in gedachten, want we kunnen ons andere vormen van justitie inbeelden en alternatieven overwegen. Denk maar aan de depenalisering van druggerelateerde zaken of overtredingen zonder geweld bijvoorbeeld, of aan een andere aanpak van de witteboordencriminaliteit, die al grotendeels uit de strafrechtelijke sfeer gehaald is, zoals Carla Nagels heeft beschreven. Maar ook in haar daden kan onze justitie geen fataliteit genoemd worden. Andere landen doen het immers beter dan ons land, denk maar aan de vele Europese landen die hun penitentiaire bevolking aanzienlijk hebben doen afnemen.

De lage effectiviteit van de straffen, waarnaar mevrouw Snacken verwees, kan tegen de verwachtingen in wellicht gezien worden als een positief signaal. Straffen hebben niet de immense taak om de maatschappelijke orde in zijn geheel te handhaven. Het gaat er niet om de wereld te redden, maar om na te denken over andere benaderingen van afwijkend gedrag.

Hoewel die kwestie minder belangrijk is als ze op het eerste gezicht lijkt, is ze toch ernstig, aangezien een straf een van de indringendste ingrepen in het leven van een individu is en veel lijden kan veroorzaken. We moeten ons systeem dus veranderen. Geen gerommel in de marge, maar een grondige hervorming. De omvang van de problemen die tijdens de studiedag aan bod kwamen, laat daarover geen enkele twijfel bestaan. Hervormen impliceert echter ook het vermogen om keuzes te maken.

Een van de frappante conclusies van de studiedag is de grote ambigu it in ons rechtssysteem. Tom Daems heeft bijvoorbeeld fundamentele kwesties ter sprake gebracht die aantonen hoe

moelijk we het hebben om onze koers te bepalen: straffen we te veel of te weinig? Moeten we straffen overlaten aan deskundigen of het risico op veiligheidspopulisme lopen? Zijn de straffen effici nt of niet? Er moeten zoveel en zulke fundamentele keuzes worden gemaakt dat er onvermijdelijk vaagheid in het hele justitiesysteem sluipt.

Eef Goedseels heeft verder gewezen op de ambigu it van een jeugdrecht dat al jaren twijfelt tussen verschillende modellen en die vandaag door elkaar blijft haspelen. Ook daar is er ambigu it: het is moeilijk om de doelstellingen voor justitie te bepalen. Willen we herstel? Bestrafing? Bescherming? Risicovermindering? Zoals Carla Nagels heeft aangetoond, zit er ook nog ambigu it in de bestrafing van economische en financi le delinquentie, wanneer inspectiediensten en justitie wel samenwerken, maar niet dezelfde doelstellingen nastreven. Is het de bedoeling om de staatskas te vullen of om de wet te doen naleven? Dat is een van de vele vragen.

Ambigu it

Een van de problemen is dat we leven in een samenleving die zich schikt in ambigu it en die zelfs vaak cultiveert. Het is immers een manier om de ontmijning van heel wat probleemsituaties over te laten aan de individuen. Met een oproep tot flexibiliteit en aanpassing, met discourses die inspraak, interdisciplinariteit of evaluatie op basis van verschillende criteria hoog in het vaandel dragen en met instrumenten voor monitoring en

permanente evaluatie, zet het systeem ons ertoe aan om, geval per geval, met de ambiguïteit om te gaan in plaats van ze te verminderen.

Ambiguïteit is weliswaar een geheel van betekenissen en mogelijkheden, maar wordt funest na een bepaalde dosis. Zeker voor een justitie die gebaseerd is op een uiterst binair instrument als het recht, dat met grenzen moet werken, waarbij we verwijzen naar het concept waarop Fabienne Brion haar uiteenzetting heeft opgebouwd. Legaal of illegaal, bevoegd of niet bevoegd, veroordeeld

of vrijgesproken, geldig of niet geldig: het recht maakt een onderscheid, een verschil. Het recht heeft het moeilijk met ambiguïteit, want dat leidt tot verwarring, onduidelijkheid en vaagheid, en die doen afbreuk aan zijn deugden. Het recht verzwakken is des te gevaarlijker, omdat het noodzakelijk is voor de rechtstaat, de scheiding van de machten en voor het legaliteitsprincipe (dat een duidelijke en nauwkeurige tekst vereist): stuk voor stuk bouwstenen van de democratie.

Het is wellicht niet nodig om een fetisjist van

een rigide en volledig recht te zijn. We kunnen wellicht beslissen om een zekere ambiguïteit toe te staan op gebieden waar te veel rigiditeit een omgekeerd effect zou hebben. Maar op bepaalde vlakken mogen de grenzen niet overschreden worden, bijvoorbeeld op het gebied van de menselijke waardigheid en de grondrechten. Wat is de bescherming van de persoonlijke levenssfeer of het recht op een eerlijk proces immers anders dan het trekken van grenzen die de staat niet mag overschrijden?

Denkproces

We hebben dus heel wat denkwerk voor de boeg. Geen eenvoudig colloquium, geen proces van enkele dagen of weken, maar een werk van jaren. Misschien zullen we ons denkproces niet meer kunnen stoppen, zodra we aan de slag zijn gegaan. En we mogen er ook niet mee stoppen. Bij de opening van de studiedag sprak Yves Van Den Berge over Beccaria en Montesquieu, omdat hun gedachtegoed ook vandaag nog onze ideeën voedt. We mogen echter niet vergeten dat ze mensen van hun tijd waren. En dat hun filosofie nauw samenhangt met bepaalde opvattingen over democratie, sociale rechtvaardigheid en menselijke natuur. Reflectie over justitie impliceert onvermijdelijk een zeer ruime reflectie over onze maatschappij.

We mogen evenmin vergeten dat het – gedeeltelijke – succes van het gedachtegoed van deze denkers koppen heeft doen rollen. Dat moeten we voor ogen houden. Het is immers uiterst wenselijk dat onze samenlevingen vandaag getuigen van democratische maturiteit en dat ze de middelen vinden voor zelfonderzoek voordat de maatschappelijke krachten tot

Eef Goedseels, onderzoeker OD Criminologie NICC

Christophe Mincke, operationeel directeur OD Criminologie NICC

voordat de maatschappelijke krachten tot het uiterste beproefd worden en losbarsten in oncontroleerbaar geweld. We mogen niet vergeten dat justitie een van de fundamentele eisen van de mens in de maatschappij is en dat onrechtvaardigheidsgevoelens vaak tot revoltes hebben geleid.

We moeten dus processen uitdenken die democratische en zinvolle projecten voor justitie tot stand kunnen brengen. Zinvol omdat ze gebaseerd moeten zijn op kennis: wetenschappelijke kennis, maar ook kennis waarbij het hele justitiesysteem gebaat is. De kennis van mensen die er dagelijks aan werken en de

kennis van diegenen die er een beroep op doen. Er bestaan inderdaad middelen om die kennis bijeen te brengen en te ordenen, zoals blijkt uit de bijdrage van Jan Mattijs. Als we ons ooit willen bevrijden van de dictatuur van de urgentie, waaraan Jean-Paul Janssens ons in zijn inleidende uiteenzetting herinnerde, maar toch onze dagelijkse taken willen blijven uitvoeren, moeten we onszelf de middelen geven om het project voor justitie uit te werken en het ons weer toe te eigenen. En 'we' mag ruim geïnterpreteerd worden: deskundigen, justitiële actoren op alle niveaus, maar ook rechtzoekenden in al hun diversiteit. Het project voor justitie is een kans voor onze samenleving. Wanneer we ons immers bezinnen

over onze justitie, dan bezinnen we ons over een groot aantal bouwstenen van onze democratie. We hebben een unieke kans om ons collectief project nieuw leven in te blazen.

En als we dat doen, moeten we twee zaken voor ogen houden.

Ten eerste: de menselijke, financiële, intellectuele en morele investering in ons project. Maakt datgene wat ons vandaag het meeste kost, deel uit van ons project? Wat investeren we in ons project voor justitie? Staan de waanzinnige bedragen die we bijvoorbeeld uitgeven aan opsluiting ten dienste van ons project of zouden ze beter besteed kunnen worden?

Ten tweede: onze droom. Een droom komt nooit volledig uit en justitie is, zoals democratie, veeleer een ambitie dan een welomschreven doelstelling die binnen handbereik ligt. Net daarom is het normaal dat we onze droom van justitie constant blijven najagen. Zou het daarentegen normaal zijn om die droom op te geven en genoeg te nemen met het dagelijkse beheer van ons justitiesysteem?

Christophe Mincke

N.B. Het betoog van Tom Vander Beken wordt hier niet vermeld. Op dat moment werden deze conclusies immers geredigeerd.

VOORKEUR VOOR MEERWAARDE

Pre-evaluatie bepaalt of kruitsporenonderzoek opportuun is

Kruitsporenonderzoek kan in misdaaddossiers een grote meerwaarde betekenen. Toch is het niet in elk dossier opportuun om een beroep te doen op deze al bij al prijzige onderzoeksexpertise. Sébastien Charles, kruitsporenexpert, vertelt hoe een pre-evaluatie de onderzoekers helpt om zich toe te spitsen op dossiers waarin kruitsporenonderzoek écht toegevoegde waarde heeft. Dat dit een hogere efficiëntie en lagere kosten met zich meebrengt, spreekt voor zich.

Met een onderzoekskost van minstens 1.000 euro per dossier en een analysesduurtijd van twee à drie dagen, is kruitsporenonderzoek in vergelijking met andere analyses een in verhouding dure en tijdsintensieve expertise. Omdat het NICC bij wil dragen tot een efficiëntere en zuinigere justitie, richt kruitsporenexpert Sébastien Charles zich dan

ook graag op dossiers waarin zijn expertise een echte meerwaarde kan betekenen. "Elk jaar geven we bij 10% tot 20% van alle dossiers waarvoor kruitsporenonderzoek aangevraagd wordt, het advies om af te zien van deze onderzoekspiste", zegt hij. "Ofwel doen we dit in overleg met de forensische adviseurs, die magistraten adviseren over het aan te bevelen onderzoekstraject bij een complexer dossier, ofwel op basis van onze eigen ervaring."

Moord of zelfmoord?

De redenen waarom hij kruitsporenonderzoek soms afraadt, zijn divers. In 20% van de gevallen gaat het om dossiers over verdachte zelfmoord met een vuurwapen. "Bij dergelijke incidenten krijgen wij vaak de opdracht om op zoek te gaan naar kruitresten op de kledij en/of de handen van het slachtoffer. In de meerderheid van de dossiers is dat echter zo goed als nutteloos: iemand die van op korte afstand door een schot gedood is, zal immers altijd kruitsporen dragen, zowel op de handen als op de kledij. Of die persoon nu zelf geschoten heeft of niet."

Aan de hand van kruitsporenonderzoek het onderscheid maken tussen moord en zelfmoord, is dan ook zeer moeilijk. "In zo'n geval stel ik aan de magistraat voor om een formele pre-evaluatie op te maken, waarbij ik evalueer hoe groot de kans is dat kruitsporenonderzoek echt meerwaarde biedt. De

magistraat krijgt dan een duidelijk verslag met de redenen waarom ik het afraad, waarna hij op zoek kan naar onderzoekspistes met meer toegevoegde waarde."

Andere onderzoeksvraag

Daarnaast adviseert Sébastien in 30% van de dossiers om kruitsporenonderzoek te doen op een ander type overtuigingsstuk dan wat initieel gevraagd werd. "Neem bijvoorbeeld een vechtpartij tussen twee mensen, waarbij één van hen plots een wapen heeft getrokken en een schot heeft afgevuurd. In zo'n dossier wordt ons vaak gevraagd om de handen van beide personen te onderzoeken op kruitresten, in de hoop zo de schutter te kunnen identificeren.

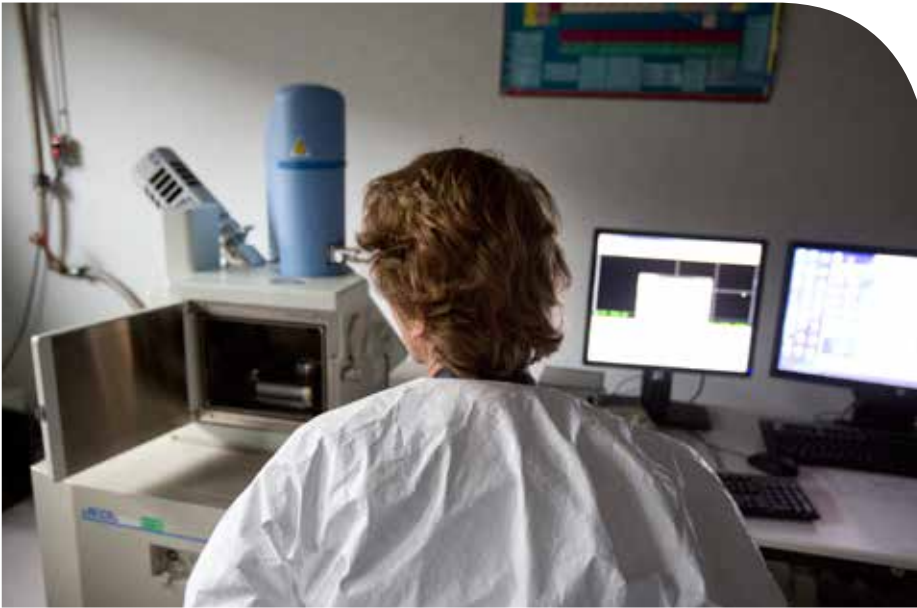
Ook hier is het echter zeer moeilijk om aan de hand van de kruitsporen op de handen uit te maken wie het wapen afgevuurd heeft: omdat beide personen dicht bij elkaar stonden, zijn ze per definitie allebei gecontamineerd. In dit dossier hebben we dan ook voorgesteld om eerder te werken rond de vraag 'wie heeft het wapen meegebracht?' dan 'wie heeft geschoten?'. In plaats van de handen van beide verdachten te onderzoeken, zijn we op zoek gegaan naar kruitsporen in hun broekzak. Een pistool is immers altijd gecontamineerd. Beide verdachten beweerden dat de ander een pistool uit zijn broekzak getrokken had. En effectief: bij één van hen vonden we in de achterzak kruitresten."

Deuren sluiten

In ongeveer 20% van de gevallen weten de onderzoekers dat kruitsporenonderzoek geen grote toegevoegde waarde zal hebben, maar moet het onderzoek toch uitgevoerd worden om bepaalde onderzoekspistes te kunnen uitsluiten.

Hulzen

Elektronenmicroscop

“Ook wanneerer bijvoorbeeld veel tijd verstreken is tussen een schietpartij en de inbeslagname van een betrokken auto, kunnen we de vraag krijgen om de auto toch op kruistresten te onderzoeken omdat er geen enkel ander bruikbaar element gevonden is door de onderzoekers. Voor het geval dat...” Tot slot is 10% tot 15% van de onderzoeksaanvragen erop gericht om het wetenschappelijke luik van een dossier te versterken, bijvoorbeeld wanneer de verdachte tot bekentenissen overgegaan is.

Door selectief te zijn, kunnen de onderzoekers van het NICC zich toespitsen op dossiers waarin kruistsporenonderzoek een belangrijke bijdrage kan leveren, besparen ze kosten en werktijd. “Hierdoor moet de magistratuur uiteindelijk minder lang wachten op de resultaten van ons onderzoek: dossiers waar we kruistsporenanalyse afraden, kunnen we direct behandelen. Op een paar dagen tijd kan de magistraat het advies hiervoor al ontvangen. Ondertussen kunnen onze onderzoekers de beschikbare tijd inzetten voor dossiers waarin kruistsporenonderzoek een grotere meerwaarde kan betekenen, waardoor ook die sneller een antwoord krijgen.”

Monsternamekit

FORENSISCH ADVIES STEEKT DE GRENS OVER

Forensisch advies draait op volle toeren

Ruim zes jaar na de opstart van de dienst forensisch advies draait de afdeling op volle toeren. Maar liefst vijf forensische adviseurs staan dag na dag magistraten, onderzoeksrechters, speurders, politiediensten en labo's bij met forensisch advies. Omdat de toegevoegde waarde van de afdeling ondertussen meer dan bewezen is, maakt het NICC er een zaak van om regelmatig over de dienst te praten op congressen. En zo gebeurt het dat ook andere landen het thema oppikken en onze adviseurs uitnodigen om toelichting te komen geven.

"Tijdens het EAFS congres van 2015 in Praag had een van onze collega's gesproken over de manier waarop we forensisch advies in België georganiseerd hebben", begint Karolien Van Dijk, forensisch adviseur bij het NICC. "Doorgaans kunnen we bij dergelijke presentaties rekenen op een zeer geïnteresseerd publiek dat benieuwd is naar onze aanpak. Niet veel later nodigde de directeur-generaal van het Estlandse nationale forensische instituut in Tallin ons uit om op hun 78e verjaardagsfeest

toelichting te komen geven aan een divers publiek van experts van het instituut."

Nadat Karolien de meer dan 100 aanwezige experts toesprak over haar vakdomein, ging ze ook in dialoog met de aanwezigen. "Zo ontdekte ik dat onderzoekers in Estland vaak gemeenschappelijke staaftafnames doen over de verschillende onderzoeksdomeinen heen, maar dat DNA-onderzoek in Estland altijd voorrang krijgt op de andere onderzoeken. Bij ons is dat niet zo: de context van een dossier weegt hier door op de keuzes die we maken qua onderzoeksstrategie. Verder is er in Tallin niet echt sprake van een gestructureerde samenwerking tussen de onderzoekers. Overleg komt er eerder op initiatief van de experts zelf. Mijns inziens kost dat meer tijd en moeite dan onze aanpak, waarbij de forensische adviseurs alle nuttige informatie voor een dossier vergaren en dan

Karolien Van Dijk, forensisch adviseur NICC

de juiste experts rond de tafel brengen om samen de strategie te bepalen."

In mei trok Karolien ook nog naar Bilbao om er voor een internationaal publiek te spreken op de jaarlijkse bijeenkomst van ENFSI, het European Network of Forensic Science Institutes. "Zowel intern als extern heeft onze dienst forensisch advies al zijn meerwaarde bewezen. Onze ketenpartners zien in dat ons werk een aanvulling is op hun expertise. We vinden het dan ook logisch dat we onze ervaringen delen met anderen. Bovendien houden congressen en gesprekken met vakgenoten ons ook scherp en geven ze ons zuurstof. Het is interessant om een blik te werpen buiten onze eigen muren. Zo krijgen we input en kritische vragen van internationale collega's, die ons werk versterken en ons helpen om onze dienstverlening te optimaliseren."

Dienst forensisch advies NICC